

Բ. ՃԻԻԱՂ.— Ի՜նչ, այդ անկույ աչքերուդ մէջ
նայելով,
Կը կարծես վրայ պիտի ծիայն խնդա՞նք ձեռք:
ՊՐՈՄ.— Ես ո՛չ թէ ձեր արարքն է որ կը կշռեմ,
Այլ ձեր տաժանքն, ինչու որ դուք չարեր էք:
Անգութ էր այն զօրութիւնն, որ ձեզ՝ կամ ձեզ նը-
մանող թշուառներու կեանք տըւաւ:
Գ. ՃԻԻԱՂ.— Կը կարծես թէ ձեռք քու մէջ
պիտի ապրինք ձի առ ձի,
Կենդանական կեանքի պէս, եւ թէ՛ թէեւ կարող
չենք
Խաւարեցնել հոգիդ ո՛ր կը վառի ներսդ, այլ սակայն,
Պիտի բնակինք անոր քո՛վ, ինչպէս խուժան
ճաղձըկոտ,
Վրդովելով ամենէ՛ն իմաստունին հանդիսան իոկ,

Կամ թէ ծիտքիդ մէջ խոհե՞ր պիտի ըլլանք սար-
սափի,
Եւ աղշահար սիրտիդ շուրջ՝ յոռի բաղձա՞նք, կամ
խրթին
Երակներուդ մէջ արի՞ւն, օրհասի պէս սողոսկուն:
ՊՐՈՄ.— Բայց դուք ատոնք է՛ք արդէն:
Եւ սակայն ես կը ձընամ տէրն իմ անձիս ու
կ'իշխեմ
Զիս չարջարող այս ներքին ընդդիմաճարտ ուժերուն,
Ինչպէս որ երբ կ'ապստամբի դժոխքը՝ Զեւս կ'իշ-
խէ ձեզ:

Փ. Պ. ՇԼԼԻ

Թարգմ. ՅԼԿՈՒՅ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

(Շարունակելի)

Վ Ե Ր Ե Լ Ք

Լեռան վրայ էինք:
Հսկայ կայմի մը գազաթիւ բարձրա-
ցած մանուկներու նման: Գօրֆու կղզին
ցոկանաւ:
Լեռը — Բանթօքրաթօր թիւ Այ Տէ-
քաս — դեռ մենէ վեր գոց էր, իր գա-
զաթով:
Հարթ գետնի մը վրայ էինք մենք:
Մատուռ մը կար կիսափուլ, լքուած անյի-
շատակ ժամանակներէ ի վեր գուցէ: Մա-
տուռ մը, մանիշակներու մէջ: Վախկոտ
հետաքրքրութիւնով ուխտավայրէն ներս:
Ո՛չ ոք: Գտանք քանի մը արեւու ճառա-
գայթներ, բռնուած հիւծախտէ: Կարծես
առաստաղէն կտխուած ըլլային տրամու-
թեան քօղեր: Քանի մը քայլ: Կը շարունք
պատերուն տակ երկիւղածութիւնով: Ո՛չ
ոք կը խօսի: Միաքը աչքին հետ կը բանի
լուծեան մէջ եւ հոգին կ'իջնէ՛, կ'իջնէ
մինչեւ լեռան խորքը, մէջը, յատակը,

յանուն գերագոյն թռիչքի: Կարծես ըլ-
լանք ստորերկրեայ, հին եկեղեցիի մը մէջ:
Փռքրիկ խորան մը, որ հիւրընկալած է տա-
սը սուրբերու հասած իւղադէմքերը:

Մենք աւելի քան տասը տարագիր ըն-
կերներ ենք: Շէնշող խանդավառութիւնով
բարձրացած ենք լեռը՝ մեր ետեւ ձգելով
երկնեանդ աղօսներ սիրոյ խօսքերու, սի-
րոյ երգերու եւ դեռ այնքան ծիծաղնե-
րու: Ու հիմա տխուր ենք եւ լուռ: Վայր-
կեաններ: Ամենուս սրտին բաժակին մէջ
ինկած է մէյմէկ հրաշալի լուսակաթիլ:
Կը նայինք իրարու խոսովուած աչ-
քերով:

Ու մէկէ՛ն՝

— Ո՛րպիտի հոգեկան եղբայրութիւն,
ո՛րպիտի մտքի ընկերակցութիւն եւ ո՛րպիտի
փափաք իմբական —

Կը սկսինք երգել, պոռթկալ, գաշա-
ղաղակել:

— «Սո՛ւրբ Աստուած...»:

Անհաղթի ու թա՛ւ, թա՛ւ: Յուզումի ալիքներ կը դարձնէր եղանակին: Թաւջութա՛լային կուրծքեր, երգէտական ձայներ, սրբազան զօրաց շիւհներ, դրօշներու բարձրացում, բազկատարածում՝ մինչեւ ամօքերու մէջ...

— «Սո՛ւրբ Աստուած, սուրբ եւ հզօր, սուրբ եւ անմահ...»:

Կը հրաշափոխուէինք: Կը հրաշափոխուէի եւ խեղճ մատուռը: Կը բարձրանանք: Նոյեան տապան: Զուրերը կը հոսին լեռնի վար: Ամպերէ կ'անցնէինք, սպիտակափառ ամպերէ: Երկինքը մեր ներքեւ է. խաղաղ ովկէանի մը նման: Անդրհորիզոն կը վերանանք: Կ'այլըն զմուռների աստղերու վրայ: Հրեշտակապար անհունին սվասիաներուն մէջ: Սպիտակ հայրապետներ: Պարտէզներ:

Կը փակենք աչքերնիս:

Եւ իրականութեան հեռաւոր ազդական տեսիլ: Ու կարծես, հայրենի լեռան մը բարձունքին վրայ ենք. հայրենի մատուռի մը մէջ ենք, ու կարծես երկար ու դաժան տարիներ հայ եկեղեցւոյ անփոխարինելի մխիթարութենէն զրկուած դարիպներ ենք, բազմատանջ դարիպներ, այնքան տառապած կարօտախօս, այնքան յոգնած հայրենաբաղձութենէ, հիմակ հասած մեր տունն ու տեղը, մեր եկեղեցին, եւ մեր մեծանոյշ, մեր աստուած արժանի մեղեդիները կ'երգենք, երջանկութեան արցունքներով: Մեր մեղեդիները... «Սո՛ւրբ եւ հզօր, սուրբ եւ անմահ»:

Ու երկինքը կը բացուի մեր վրայ...

Ահա լստասիւն ծաղկեցածուիսը ուրկէ սակառ սակառ ու սափոր սափոր կը տեղան ձիթենիներ, աղաւնիներ եւ նըշխայներ:

— «Տէր Ողորմեա՛», կը փափայ մեր ընկերներէն մին...

Ու ծերունիներու յուզումով եւ մահուաներու խանդավառութեամբ կ'երգենք այս խնդրերդը:

Կարծեմ խորանին առջև ծռնակի եմ ու ներքին մենախօսութիւնով մը կը դողամ:

— Տո՛ւր, տո՛ւր աշխարհիս խաղաղութիւն: Զիթենիներ ծաղկեցո՛ւր, Տէ՛ր, հոգիներու տատառակին մէջ ու շուշանի պարտէզներ բա՛ց ամենուրեք, ամենուրեք: Փոթորիկներուն սիրասաններ եւ հոգմերուն ծիրանի կամարներ: Գրկէ՛ ամբողջ աշխարհը եւ համբուրէ՛ ու թող շրթներէդ խաղաղութեան նեկտար հոսի եւ ամէն հիւլէ երջանկութեամբ հանդարտի: Մրրիկները մեղ շատ դարկին. պարզ ու պայծառ երկինք մը բա՛ց մեղի համար, մարդոց համար: Բոլորը դժբախտ են: Գթութիւն: Ահա, տե՛ս, լսէ՛, մանուկները որ կուլան, մայրերը որ կը հեծկլտան, ծերունիները որ կ'իյնան ու երիտասարդները որ անձնասպան կ'ըլլան: Փրկութիւն: Տե՛ս, կոյսեր ալ կան որ փոթորիկին մէջ մերկացած կը դառնան: Օգնութիւն: Գթա՛, փրկէ՛, օգնէ՛ ամենուն խաղաղութիւնով:

Մեղուններ կը բզկան մեր հոգիին մէջ: Կը բարձրանանք: Քաղցրութիւն, հանդարտութիւն: Կը թեւածենք: Եւ որքան կը թեւածենք, այնքան կը թեթեւանանք: Մեր բոլոր բեռները վար կ'իյնան,— կ'իւրք, ատելութիւն, խեղ, վրէժ...

Եօթանասուն աղաւնիներու վրայ սպուկած կը վերանամ...

Օ՛ր, մխիթարութեան մանանան, տեղատարափ մանանան որ կ'իջնէ հոգիիս մէջ ու ափերուս վրայ...

— «Տէր Ողորմեա՛...»:

— «Տուր հիւանդաց բժշկութիւն»:

Ամենքս ալ հիւանդ ենք: Բարակ ցաւ ունինք: Բռնուած ենք ջլախօսէ ու կարօտախօսէ: Մեր հոգին բորոտած է: Ներքին զուլումը ահաւոր է, եղբայր չենք մենք կարծես...

— «Ամենասուրբ երրորդութիւն,

Ազգիս Հայոց սէր, միութիւն...»

— «Տո՛ւր աշխարհիս խաղաղութիւն...»

— «Տէր Ողորմեա՛, Տէր Ողորմեա՛...»:

Կ'ուռնին մեր կուրծքերը: Բան մը, խոր

ու խոսով ալիք մը կարծես, մեր կոկորդէն վեր կ'արշաւէ, կը խեղդէ, կը խենթեցնէ մեզ: Ալիքը կը հասնի մեր աչքերուն մէջ ու կը պայթի: Արցունքներու ջրհեղեղ: Մեր աչքերը նոյեան տապաններ, մեր հոգիները ունեցող իրենց մէջ...: Թռչուն մը ու ձիթենի...: Կը քաշուին ջուրերը: Անոյշ հանգարտութիւն: Հոգենորոգ հրաշք: Վերապահուած ի՞նչ վերելք մեր վերելքին մէջ, լեռն ի վեր:

— «Քրիստոս պատարագեալ բաշխի ի միջի մերում. ալէլուեա՛:»

«Մարմին իւր տայ մեզ կերակուր և սուրբ զարին իւր բաշխէ ի մեզ. ալէլուեա՛:»

Ու մանկութեան յիշատակ մը յարութիւն կ'առնէ մտքիս մէջ, մեռած թռչնիկի մը նման:

Կապոյտ տղեկ մընէ ի: «Քրիստոս պատարագեալ»-ին ուրախ, քան զի հոսկերգն էր արարողութեան ու մաս կը բաժնէին: Մասը պահպանած տուն կը վազէի: Մայրիկիս կուտայի: Քիչ վերջ սեղան կը նստէինք: Կիրակնօրեայ աւանդական ապուրը իր գոլորշիներով ու դեռ այնքան աւանդահամ բաներ...

Մատուռէն դուրս կ'ելլենք ու կը ճաշենք գեղջուկներու պէս:

★ ★ ★

Քիչ վերջ արդէն թառած ենք լեռան քարքարուտ գագաթին վրայ, նման արծիւներու:

Երկնքի այնքան մօտ: Ամպերը կ'անցնէին մեր մազերուն վրայէն: Հովերու մէջ ու բացութեան...

Ահա ծովապարտէզ կղզին որ նայեադակերպ կը լողայ ու կը ծփայ ջուրին հազար համբոյրներէն սարսալով...

Ահա Վիրօ, Բէլէքա, Քասթէլլանի, Կաղթուրի, Քինօքիաստէս ու Բալէօքաստրիձա, գիւղերը կղզիին...

Ահա մեր գիմաց Եպիրոսը, Չեկա լեռները: Ահա եւ Գօրֆուի աղջնակը, Բագսօ կղզեակը: Եւ ահա, արեւմուտքի մշուշներուն մէջ, Իտալիա՛ն...

Գլխարկները կը ճօճենք ու կը սուռանք.

— Պօն Ճիօրնօ, պէլլա իթալիա...:

Վերելքը կատարուած էր: Սակայն եկեղեցւոյ մէջ տեղի ունեցած վերելքին հետ բաղդատելով կատարեալ վայրէջք մըն էր աս:

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

Փարիզ